

Educació per a la ciutadania i els drets humans

Les democràcies modernes no poden dependre exclusivament d'un sistema jurídic garantista i de les altres institucions que conformen un estat de dret, per molt important que tot açò puga ser. És fonamental que les ciutadanes i els ciutadans donen suport activament a les institucions i que exercisquen els seus drets no sols passivament, per mitjà del seu vot, sinó activament, participant en els debats públics, informant-se i exigint les responsabilitats a què, en algun cas, hi haja lloc. L'augment de la diversitat i el pluralisme en les nostres societats han fet encara més peremptòria la necessitat d'un acord bàsic sobre quins són els nostres drets i les nostres llibertats, quines les nostres formes de govern i les nostres lleis. Ja no podem donar per suposat el consens social en estes qüestions. Els organismes internacionals, Nacions Unides, el Consell d'Europa o la Unió Europea han insistit en la necessitat de fomentar la ciutadania responsable en una societat democràtica com a fórmula per a aconseguir la cohesió social i una identitat europea comuna.

Tots els ciutadans estan cridats a esta labor de pedagogia democràtica, però són les escoles, junt amb les llars, les que conformaran la futura ciutadania del nostre país. I els poders públics han de vetlar perquè l'educació comuna de tots els nostres estudiants siga compatible amb l'extensió dels valors cívics. Seria injust no reconèixer que els centres educatius espanyols ja fa molts anys que han incorporat els valors democràtics a les seues pràctiques quotidianes. En la mesura de les seues possibilitats, les professores i els professors es preocupen que, des dels primers nivells del sistema escolar, les alumnes i els alumnes deixen arrere les pràctiques discriminatòries, respecten la diferència, utilitzen el diàleg o cooperen entre ells.

Junt amb els hàbits democràtics que s'han anat adquirint en la formació escolar, cap una assignatura que permeta abordar tant els continguts bàsics d'una educació ciutadana, com la posada en pràctica de mètodes i activitats que inicien les alumnes i els alumnes en la vida democràtica. Estos són els fins de l'Educació per a la Ciutadania en el Tercer Cicle de Primària. Les professores i els professors encarregats d'impartir-la hauran d'evitar, d'una banda, el relativisme del tot val, que mina finalment la convivència democràtica i destrueix els valors que la sostenen; i, d'un altre, la temptació de l'adoctrinament en aquelles idees que, per molt legítimes que puguen ser, depenen de l'educació dels pares i de les opcions futures del xiquet mateix.

Els objectius i continguts de l'àrea, en sintonia amb la Recomanació (2002) 12 del Consell de Ministres del Consell d'Europa, partixen de l'àmbit personal i de l'entorn més pròxim: de l'autonomia personal, de la formació de la voluntat i l'autoestima pròpies i del reconeixement dels altres com a part necessària dels nostres projectes de vida; insistint-hi en el valor de l'amistat. En eixe joc entre la vida pròpia i el reconeixement dels altres s'articulen els conceptes de llibertat i de responsabilitat. De l'àmbit personal i immediat es passa a la convivència, la participació i la vida en comú en els grups pròxims. Finalment, s'aborden la convivència social que estableixen la Constitució i l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, així com els drets i la responsabilitat de l'individu davant de si mateix i davant dels altres. Per tant, el recorregut proposat va de l'individu a la societat.

Els continguts s'organitzen en tres blocs en què els conceptes, els procediments i les actituds s'aborden des d'una perspectiva integrada. El bloc 1, *Individus i relacions interpersonals i socials*, tracta els aspectes personals: l'alumnat ha d'aprendre que la seua autonomia com a individu no es basa en l'assumpció acrítica del propi desig, sinó que ha d'anar forjant una voluntat que ajude a donar forma a un projecte personal de vida. L'autoestima només pot ser el resultat d'eixa lluita entre les tendències contradictòries dels desitjos i l'acció finalment assumida per l'exercici de la voluntat. Es proposa un model de relacions basat en el reconeixement de la dignitat de totes les persones, del respecte a l'altre, encara que mantinga opinions i creences diferents de les pròpies, i de la diversitat i els drets de les persones. En este context es mou la vida dels sers humans, i només així s'ha plantejar la relació entre llibertat i responsabilitat.

El bloc 2, *La vida en comunitat*, tracta de la convivència en les relacions amb l'entorn, de la forma d'abordar la convivència i el conflicte en els grups de pertinença (família, centre escolar, amics, localitat), de l'exercici dels drets i deures que corresponen a cada persona en el si d'eixos grups, i de com identificar-hi la diversitat, rebutjar la discriminació i valorar-hi la participació i les seues vies. Des del reconeixement de la pluralitat del propi entorn cal assumir el pluralisme valoratiu que caracteritza les societats democràtiques.

Finalment, el bloc 3, *Viure en societat*, proposa un plantejament social més ampli: el de la necessitat i el coneixement de les normes i els principis de convivència establits per la Constitució i l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, del coneixement i la valoració dels servicis públics i dels béns comuns, així com de les obligacions de les administracions públiques i dels ciutadans en el seu manteniment. Especialment, en este context és on s'han de desenrotllar hàbits cívics en aquells espais que són de tots i davant d'aquells problemes que ens afecten a tots. Alguns dels servicis públics i dels béns comuns reben un tractament específic adequat a l'edat de l'alumnat, és el cas de la protecció civil, la seguretat i la defensa nacional. Però el curs estaria incomplet si l'alumnat no transcendeix l'àmbit nacional. És necessari insistir en el principi que totes les persones tenen la mateixa dignitat. Ensenyar les nocions bàsiques dels drets humans a fi que, en primer lloc, s'eduquen en el rebuig a la discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social; i, en segon lloc, que entenguen que el rebuig de la discriminació exigix la igualtat de drets en el món laboral i social.

Contribució de l'àrea al desenrotllament de les competències bàsiques

L'educació per a la ciutadania contribuïx a desenrotllar la competència *social i ciutadana*. L'àrea afronta l'àmbit personal i públic que hi ha implícit: propicia l'adquisició d'habilitats i virtuts cíviques *per a viure en societat* i per a exercir la ciutadania democràtica. Així, l'àrea pretén el desenrotllament de l'alumnat com a persones dignes i íntegres, la qual cosa exigix reforçar l'autonomia, l'autoestima i l'afany de superació, i afavorir l'esperit crític per a ajudar a la construcció de projectes personals de vida. També es contribuïx a millorar les relacions interpersonals en la mesura que l'àrea afavorix la utilització sistemàtica del diàleg. Per a això, l'àrea inclou continguts específics relatius a la convivència, la participació, al coneixement de la diversitat i de les situacions de discriminació i injustícia, que han de permetre consolidar-hi les virtuts cíviques necessàries per a una societat democràtica.

Així mateix, l'àrea contribuïx a adquirir el coneixement dels fonaments i les maneres d'organització de les societats democràtiques, a valorar positivament la conquesta dels drets humans i a rebutjar els conflictes entre els grups humans i les situacions d'injustícia. Són continguts específics de l'àrea els principis continguts en la Declaració Universal dels Drets Humans, la Convenció sobre els Drets del Xiquet, la Constitució espanyola i l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, així com la seua aplicació per part de les diverses institucions.

La identificació dels deures ciutadans i l'assumpció i l'exercici d'hàbits i virtuts cíviques adequades a cada edat en l'entorn escolar i social, permetrà que els futurs ciutadans s'inicien en la construcció de societats més cohesionades, lliures, pròsperes, equitatives i justes.

Al desenrotllament de la competència per a aprendre *a aprendre es* contribuïx en la mesura que l'àrea proposa estimular les virtuts i *habilitats* socials, i impulsar el treball en equip, la participació i l'ús sistemàtic de l'argumentació, que es requerix a l'hora de desenrotllar d'un pensament propi. La síntesi de les idees pròpies i alienes, la presentació raonada del criteri propi i la confrontació ordenada i crítica de coneixement, informació i opinió afavorixen també els aprenentatges posteriors.

Des de l'àrea s'afavorix la competència d'autonomia *i la iniciativa personal*, en la mesura que s'hi posen en pràctica iniciatives de planificació, presa de decisions, participació, organització i assumpció de responsabilitats. L'àrea entrena en el diàleg i el debat, en la participació, en l'aproximació respectuosa a les diferències socials, culturals i econòmiques, i en la valoració crítica d'estes diferències així com de les idees. El currículum atén a la construcció d'un pensament propi, i a l'adopció de postures sobre problemes i les seues possibles solucions.

Amb això, s'enforteix l'autonomia de l'alumnat per a analitzar, valorar i decidir, des de la confiança en si mateixos i el respecte a les altres persones.

A la competència en comunicació *lingüística* es contribuïx a partir del coneixement i de l'ús de termes i conceptes propis de l'àrea. A més, l'ús sistemàtic del debat, procediment imprescindible en esta àrea, contribuïx específicament a esta competència, perquè exigix exercitar-se en l'escolta, l'exposició i l'argumentació.

Objectius

1. Desenvolupar l'autoconeixement ~~i l'afany de superació~~.
2. Desenvolupar l'autoestima i l'afectivitat en les seues relacions amb els altres, així com una actitud contrària a la violència, els estereotips i els prejudis.
3. Mostrar respecte pels costums i les formes de vida de poblacions diferents de la pròpia ~~en tot allò que tinguen d'enriquidor~~.
4. Conèixer i apreciar els valors i les normes de convivència i aprendre a obrar-hi d'acord.
5. Identificar i rebutjar situacions en què falla la convivència, d'injustícia i de discriminació.
6. Desenvolupar habilitats emocionals, comunicatives i socials per a actuar amb autonomia en la vida quotidiana i participar activament en les relacions de grup; mostrant-hi actituds generoses i crítica constructives.
7. Reconèixer ~~alguns dels~~ drets humans arrellegats en les declaracions universals, així com els drets i llibertats que arrelleguen la Constitució espanyola i l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.
8. Descriure l'organització, la forma d'elecció i les principals funcions d'alguns òrgans de govern del municipi, de la Comunitat Valenciana i de l'Estat. Identificar els deures més rellevants associats a estos.
9. Conèixer i respectar les normes bàsiques que regulen la circulació vial, especialment aquelles que tenen a veure amb la seguretat.
10. Prendre consciència de la situació del medi ambient i desenvolupar actituds de responsabilitat en la cura de l'entorn pròxim.

Continguts

Bloc 1. Individus i relacions interpersonals i socials

- Autonomia, voluntat i autoestima.
- Reconeixement de les altres i els altres com a base de la convivència. L'amistat.
- ~~Libertat i responsabilitat~~

Bloc 2. La vida en comunitat

- La convivència en la família, el col·legi, el barri, la localitat.
- Convivència, diàleg i conflicte.
- El dret i el deure de participar. Les vies de participació.
- El pluralisme i els valors cívics en la societat democràtica.

Bloc 3. Viure en societat

- La vida en societat. Necessitat de les normes per a conuiu. Els principis de convivència en la Constitució espanyola i en l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.
- Drets i llibertats en la Constitució. Els drets de les ~~valencianes i els valencians~~ ciutadanes i ciutadans en l'Estatut d'Autonomia.
- El paper dels ajuntaments, de les comunitats autònomes i de l'Estat en l'organització política espanyola.

- Servicis públics i béns comuns. ~~La contribució dels ciutadans a través dels impostos.~~
- Hàbits cívics. Els espais públics, la protecció civil i el medi ambient. ~~La defensa nacional com un compromís ciutadà.~~
- La idea de dignitat humana. Drets humans i Drets de la infància. Relacions entre drets i deures. La universalitat dels Drets humans.
- La no-discriminació per raó de naixement, raça, sexe, religió, opinió o qualsevol altra condició o circumstància personal o social. La igualtat de drets en el món laboral i social.
- Seguretat viària. Els principals senyals de circulació. Normes de comportament dels ciutadans.

Criteris d'avaluació

1. Mostrar un adequat nivell de ~~coneixement dels propis límits i virtuts.~~ auto-coneixement.
2. ~~Identificar i~~ respectar les diferències i característiques dels altres.
3. Assumir responsablement les conseqüències de les accions personals.
4. Argumentar i defensar les opinions pròpies.
5. Escoltar i respectar críticament les opinions dels altres.
6. Acceptar i practicar les normes de convivència.
7. Participar en la presa de decisions del grup.
8. Utilitzar el diàleg per a afavorir els acords.
9. ~~Assumir obligacions i responsabilitats.~~
10. Conèixer el paper dels ajuntaments, les comunitats autònomes i l'Estat en l'ordenament polític espanyol.
11. Conèixer i valorar els drets reconeguts en les declaracions internacionals, en la Constitució espanyola i en l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.
12. Conèixer el significat i la importància dels principals senyals de circulació i reconèixer les normes bàsiques de seguretat viària.
13. Reconèixer i rebutjar situacions de discriminació, marginació i injustícia i identificar els factors socials, econòmics, de origen, de gènere o de qualsevol altra classe que els provoquen.